

לזה נהרגין ומשלמין ובסנהדרין דף ע"ד ע"א שאני
דהמדובר ברודף וברודף חשיב נפשות לכל העולם
שכולם מצווים על הריגתו עכת"ד

ב. ותירוצ' ה"ר יצחק ב"ר מרדכי הנ"ל הוא מחודש
מאוד חדא משום דבפשוטו הענין של נפשות
לזה וממון לזה נמדד לפי עבור מי החיוב וגם
ברודף החיוב מיתה שלו הוא רק בסיבת הנרדף ומה
שכולם במצוות הריגתו לכאורה אין זה נחשב לענין
זה כמיתה לכולם וצריך לומר בדעתו דכיוון דסוף
סוף יש להם שייכות לענין חיוב מיתה ידידה בזה
שהם במצוות הריגתו סגי להחשיב הדברים כענין
אחד והוא דבר מחודש מאוד

ג. ועוד מחודש בתירוצו דהרי הא דפטר רבא
בשיבר הרודף כלים של אדם אחר הוא אפילו
כשאותו אדם אחר אינו כלל בעיר זו או שהוא נמצא
בעיר אבל הוא זקן מופלג מאוד שאין יכול בשום
אופן להשתתף בהצלה שאם כן אינו מצווה כלל
בהריגתו וקשה דאם כן בזה אין שייך סברתו וצריך
לדחוק דגם זה נחשב במצוות הריגתו שכל ישראל
מצווין בהצלתו אלא שאינו יכול מפני הריחוק או
החולשה ועוד יש להעיר שהרי משמע שפטור אף
הזיק ממון של קטן וקטן פטור ממצוות ואם כן אין
שייך הסברא דחייב בהצלתו ואולי בהצלת נפשות
יש מקום לחייב קטן מעיקר הדין אם ביכלתו להציל
ואכתי יש להעיר מקטן בן יומו שאינו יכול לדעת
מזה ואינו יכול כלל להציל וצריך לומר דזה חסרון
במציאות על דרך הנ"ל בנמצא בעיר אחרת וזקן
מופלג וכל דברים אלו חידוש גדול דאף על פי כן
נחשב זה שהוא מצווה בדבר ולכן חשיב נפשות גם
לבעל הממון הזה שבפועל אינו בכלל ההצלה

ד. ובשם רבינו תם כתבו התוספות בבבא קמא דף
כ"ב ע"ב לתרץ דבעלמא ממון לזה ונפשות לזה
יש פטור של קלבר"מ וכל דברי הגמרא בסנהדרין
בדף ט' ע"ב בדברי רב יוסף ובדף י' ע"א בדברי
רבא הוא רק לענין עדים זוממין שכיוון שזממו
לשני אנשים הכרח לקיים בזה כאשר זמן לגבי
שניהם עיי"ש כל דברי התוספות

ה. ועיין שם בתוספות בבבא קמא כ"ב ע"ב כל
דבריהם בענין זה ועיין עוד בזה בתוספות
בכתובות בדף ל"א ע"א באריכות

ענף ד. בדברי רש"י ותוספות בכתובות
ל"א אם רב אשי דהתם פליג על כלל דרב
יוסף ורבא בסנהדרין ט' וי' ובענין אם
מיתה לשמים וממון לניזק חשיב כממון
לזה ונפשות לזה או דלא דמי

א. בגמרא בכתובות דף ל' ע"ב ול"א ע"א אמר רב
אשי דזר שאכל תרומה שלו וקרע שיראין
בהליכתו יש בזה פטור על השיראין משום
קלבר"מ למאן דאמר דגם במיתה בידי שמים יש
פטור קים ליה בדרכה מיניה

ב. וכתב רש"י שם בדף ל"א ע"א דסבירא ליה לרב
אשי דמיתה לזה וממון לזה נהרגין ואין משלמין
עכ"ד ובתוספות שם בדף ל' סוע"ב מבואר דפירשו
לדעת רש"י דהכוונה דרב אשי בכתובות שם פליג
על דברי רבא ורב יוסף בסוגיא דסנהדרין דף ט' וי'
ג. והתוספות עצמם כתבו להשיג על רש"י דמאן
דאמר ממון לזה ונפשות לה נהרגין ומשלמין
הוא רק בממון לאדם מסוים ונפשות לאדם מסוים
אחר אבל בנפשות לשמים וממון לאדם מסוים ודאי
שייך פטור קים ליה בדרכה מיניה והביאו ראיה
לדבריהם בזה

ד. ועיין שם בתוספות מה שכתבו ליישב הדבר
בשם הר"י לחלק בין מעשה א' לשני מעשים
ומש"כ שם התוספות בשם הרשב"א שכתב להשיג
על זה עיי"ש

ה. והנה את"ל כמו שכתבו התוספות בתחילת
דבריהם לדעת רש"י דיש פלוגתא בין רב אשי
בכתובות לבין רבא ואב"י בסנהדרין בדין זה של
נפשות לזה וממון לזה אם אמרינן קים ליה בדרכה
מיניה או שנהרגין ומשלמין יש לדון כמי מינייהו
ההלכה בזה וברמב"ם בהלכות עדות פרק י"ב הלכה
כ"א פסק לדינא את דברי רב יוסף ורבא דסוגיין
דבעדים זוממין בממון לזה ונפשות לזה נהרגין
ומשלמין עיי"ש

ענף ה. סיכום הדברים הנ"ל בענפים
קודמים

א. והמורם מהדברים הנ"ל בענפים קודמים
דבגמרא בסנהדרין בדף ט' וי' לענין עדים

לדעת רבינו תם אמרינן בשאר ענינים קים ליה בדרכה מיניה אף בממון לזה ונפשות לזה ונהרגים ואין משלמין

ו. יש שיטה בראשונים בכתובות דרב אשי פליג על דברי רב יוסף ורבא בסנהדרין דף ט' וי' וסבירא לרב אשי דאף בממון לזה ונפשות לזה ^גיש דין קלבדר"מ ויש לדון לדבריהם כמי ההלכה בזה ויש שיטה בראשונים שם שאינו כן ומשום דרב אשי מיירי במיתה לשמים וממון להדיוט ואין זה שייך אליבא דידהו לסוגיין ויש מחלקים בענין מיתה לשמים וממון להדיוט בין הענינים דבמיתה לשמים וממון להדיוט בשני מעשים בכה"ג נהרגין ומשלמין ובחדא ^המעשה נהרגין ואין משלמין ויש חולקים על חילוק זה ולסוברים לחלק בין הסוגיות לא אשכחן לכאורה מאן דפליג על דברי רבא ורב יוסף בסנהדרין ט' ע"ב וי' ע"א דנהרגין ומשלמין וכן פסק הרמב"ם בהלכות עדות כוותיהו לג' האופנים הנזכרים בסוגיין בדברי רב יוסף ורבא

זוממין אמרו רב יוסף ורבא דבממון לה ונפשות לזה אין פטורא דקלבדר"מ

ב. ולאידך גיסא בגמרא בסנהדרין דף ע"ד ע"א אמר רבא לענין רודף שאף בממון לזה ונפשות לזה יש פטורא דקלבדר"מ והקשו הסתירה בתוספות בבבא קמא כ"ב ע"ב

ג. ודעת ה"ר יצחק ב"ר מרדכי ליישב דהכלל הוא כהגמרא בסנהדרין דף ט' וי' ואילו בגמרא בדף ע"ד הוא אופן מיוחד כיוון דמיירי ברודף

ד. ודעת רבינו תם ליישב לאידך גיסא דהכלל הוא כהגמרא בסנהדרין ע"ד ואילו בגמרא בדף ט' וי' הוא אופן מיוחד מפני שמיירי בזוממין

ה. והנפקא מינה בין רבינו יצחק בן מרדכי לבין ^הרבינו תם הוא בשאר ענינים שאינם לא רודף ולא עדים זוממין דלדעת רבינו יצחק בן מרדכי בהם בממון לזה ונפשות לזה נהרגים ומשלמין ואילו

הדפסה בראולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

דברי יעקב - סנהדרין, שבועות עדס, יעקב בן יהודה עמוד מס': 71 הודפס ע"י אוצר החכמה

סימן ב. נידון בחידושא דרבא ורב יוסף דבממון לזה ונפשות לזה נהרגין ומשלמין איך הדין בבאו העדים הזוממין להרוג שני אנשים ולחד מהם גם להפסיד ממון אם פשוט דנהרגין ואין משלמין שהרי יש נפשות אצל בעל הממון או דילמא כיוון שאין צריך להגיע לסיבתו כדי להורגם נהרגין ומשלמין יביא בדבריו רש"י בדף י' ע"א מבואר להדיא דאין משלמין ומו"מ באריכות בזה

ענף א. ביאור הנידון הנ"ל בסברא

ששמעון הוסיף עליהם רק עונש ממון ואין זה הטלת עונש כבד מידי בסיבתו

ו. ואם תמצי לומר דלא כסברא זו אלא דחשיב נפשות וממון באותו אדם ונהרגין ואין משלמין אכתי יש לעיין היכא דבית דין בפירוש פירשו שמפני שמעון אינם דנים אותם להריגה ורק מפני ראובן הורגים אותו אם בזה יוכלו להטיל עונש ממון עליו מפני שמעון או שאין ביכולת בית דין לפרש כזה דבר

ז. ואת"ל כן כחידוש הנ"ל דבכהאי גוונא משלמים ממון אם מצד הסברא הנ"ל בסעיף ה' או מצד הסברא שבסעיף ו' דפירשו בית דין יש לעיין היכא דבאו לחייב את ראובן נפשות ולהפסידו ממון וכן את שמעון באו לחייב נפשות ולהפסידו ממון אם גם בזה אפשר יהיה לחלק הדברים דיחייבו נפשות משום ראובן וממון משום שמעון או דבזה כיוון שבתרוייהו שוים אי אפשר לחלק בין שניהם בזה וצ"ב

א. רב יוסף במימרא בדף ט' ע"ב ורבא בשני המימרות בדף י' ע"א חידשו דאף דהיכא דבאו העדים זוממים לחייב אדם בנפשות ולהפסידו ממון נהרגים ואינם משלמין משום דקים ליה בדרכה מיניה מכל מקום אם באו להרוג אדם ולהפסיד לאדם אחר ממון נהרגין ומשלמין משום דהוי ממון לזה ונפשות לזה

ב. ויש להסתפק היכא דבאים לחייב את שני אנשים הריגה כגון את ראובן ואת שמעון והוא באותו סוג הריגה כגון שניהם בסקילה ומלבד זה לשמעון באים לחייב גם ממון האם אפשר לחייב את העדים נפשות וממון כדין ממון לזה ונפשות לזה או דילמא הכא שאני דכיוון שגם לשמעון המפסיד ממון באו לחייב הריגה חשיב ממון נפשות באותו אדם

ג. ולכאורה הסברא הפשוטה בזה הוא דבזה נהרגין ואינם משלמין שהרי יש כאן ממון ונפשות לאותו אדם

ד. אבל אין זה הכרח גמור ומשום דיש לומר בגדר הדבר דבנפשות וממון לאותו אדם נהרגין ואין משלמין ואילו בממון לזה ונפשות לזה נהרגין ומשלמין דהענין הוא שלפעול מסיבת עולה שעשו לאדם אחד להענישם על זה בשני עונשים של נפשות וממון לא הטילה עליהם תורה אבל לפעול בסיבת ראובן עליהם נפשות ובסיבת שמעון עליהם ממון אין זה יותר מדי מפני שמסיבת כל אדם היה רק עונש יחידי

ה. ולפי גדר זה יש מקום לומר דכיוון שמסיבת ראובן כבר סגי לחייב את העדים הריגה ונמצא

ענף ב. דברי רש"י בדף ט' ע"ב ודף י' ע"א דמפרש הסוגיא בדף י' ע"א בבבא השניה בבאו להרוג שנים הבעל והאשה ומאי דחייבים גם ממון רק משום שהממון שייך לאב ולא לאשה ומבואר דבנידון הנ"ל בענף א' נהרגין ואין משלמין

א. והנה ברש"י על דברי רב יוסף בדף ט' ע"ב כתב וז"ל עדי הבעל נהרגין שבאו להורגה עכ"ל ובדף י' ע"א בדברי רבא בסוגיא ראשונה בנערה המאורסה בבבא הראשונה כתב רש"י וז"ל נהרגין משום פלוני ובבבא שניה כתב וז"ל בא על בתו של פלוני נהרגין משום שניהם שבאו להרוג אותו ואותה עכ"ל וכן כתב עוד לבבא זו בסוד"ה

מסכת סנהדרין דף ט' וי' בעניני קלברר"מ סימן ב'

עא

ומשלמין ממון וז"ל ונפשות לזה משום דבועל ונערה מיקטלי עכ"ל

ב. וביאור הדברים הוא דמפרש רש"י דבסוגיא דרב יוסף לא נזכר כלל שיש את הבועל לדון עליו ואפשר שלא יודעים מיהו והנידון דהריגה הוא רק על האשה ואילו בסוגיא דרבא מיירי שבאים להרוג את הבועל אלא ששבבא שניה נוסף על זה שבאים להרוג גם את האשה ולכן שינה רש"י בפירושו הנ"ל בסעיף קודם ממקום למקום לפרש שיש כאן ג' אופנים הראשון רק הריגת האשה והשני רק הריגת האיש והאחרון הריגה של שניהם

ג. ובמאי דאמר רבא בדף י' ע"א בנערה המאורסה בבבא השניה דבאמרו בא פלוני על נערה המאורסה בתו של פלוני נהרגין ומשלמין ממון משום דהוי ממון לזה ונפשות לזה הקשה רש"י מאי שנא בזה מדברי רב יוסף בדף ט' ע"ב בבבא ראשונה של המימרא שלו שנהרגין ואינם משלמין דהרי זה לכאורה אותו העובדה ממש דעדים רשעים העידו על זנות של אשת איש לחייבה הריגה ולהפסיד הכתובה

ד. ותירץ רש"י דבדינא דרב יוסף מיירי שהיא כבר נשואה ולכן אם נחייבם לשלם כתובה התשלום לאשה עצמה ואם כן הוי ליה נפשות וממון לחד אבל בדברי רבא מיירי שהיא עדיין ארוסה והנידון דתשלום כתובה הוא לאביה כדין שבח נעורים של נערה המאורסה ולכן הוי ליה נפשות לזה וממון לזה ה. ונמצא דמבואר להדיא בדברי רש"י דבסוגיא דרבא בדף י' ע"א בנערה המאורסה בבבא השניה דרבא מדובר שבאו להרוג שני נפשות גם את הבועל וגם את האשה וגם באו להפסיד כתובה ומכל מקום הקשה רש"י מאיזה טעם נהרגין ומשלמין ממון ומאי שנא מהסוגיא בדף ט' ע"ב ותירץ משום דאין באין להפסיד הממון לאשה הנהרגת אלא מפסידים הממון לאביה שאינו נהרג כיוון שהיא ארוסה ולא נשואה ואין הממון שייך לה אלא לאביה עכ"ד הרי דמבואר להדיא ברש"י דאם היא נשואה או יתומה שהממון לה אף על פי שחייבים העדים מיתה לא רק בסיבתה אלא גם בסיבת הבעל מכל מקום אין משלמין לה הממון ונפשט הספק הנ"ל בענף קודם

ענף ג. יבאר דהראיה הנ"ל בענף ב' לומר דבנידון דענף א' אין משלמין הוא מדברי רש"י אבל מהסוגיא עצמה אין ראיה דבסוגיא יתכן לפרש דהסיבה שמשלמין הוא מפני הצד לחדש בנ"ל בענף א' שכן משלמין

א. ומש"כ בענף ב' ראיה לפשוט הספק הנ"ל בענף א' דנהרגין ואין משלמין ממון הראיה היא רק מרש"י ולא מעצם הסוגיא משום דאת עצם הסוגיא היה באמת יתכן לפרש על פי החידוש הנ"ל בענף א' דבאמת נימא בענין קושיית רש"י מאי שנא במימרא דרב יוסף בדף ט' ע"ב בבבא הראשונה של המימרא דעדי הזנות נהרגין ואין משלמין ואילו במימרא דרבא בדף י' ע"א בבבא השניה דעדי הזנות נהרגין ומשלמין נימא דזה גופא התיירץ

ב. שבסוגיא בדף ט' ע"ב כפי הנראה מרש"י שם באו להרוג רק את האשה ולכן הוי ליה נפשות וממון באותו אדם ונהרגין ואין משלמין אבל בדף י' ע"א כיוון שבאו להרוג גם את האיש כנראה להדיא בסוגיא וכמו שפירש רש"י עצמו לכן כדי להרוג אין צריך להגיע לסיבתה ובזה שפיר אפשר לחייב ממון בגללה כהסברא הנ"ל בענף א' לחייב ממון

ג. ואם נימא כפירוש זה לא רק שלא יהיה ראיה לפטור מממון בנידון דענף א' אלא אדרבה יהיה מהסוגיא ראיה לחייב ממון בכהאי גוונא

ד. אבל ברש"י מבואר לפרש לא כן אלא לפרש טעם אחר לחילוק דהוא מפני שהסוגיא בדף ט' ע"ב מיירי בנשואה דהממון לאשה הנהרגת והסוגיא בדף י' ע"א מיירי דוקא בארוסה שהממון לאביה שאינו נהרג ומדבריו מוכח לפטור מממון בנידון הנזכר לעיל בענף א'

ענף ד. ידון בדרך לפרש כל הסוגיא בדף י' ע"א שלא באו כלל להורגה ושלפי זה לא מיירי כל הסוגיא באופן הנ"ל בענף א'

א. ועיין מש"כ לקמן בסימן ג' לדון דיתכן אולי לפרש את הסוגיא בדף י' ע"א במימרא דרבא

ענף ו. המורם מהנ"ל בענפים קודמים

א. רב יוסף בדף ט' ע"ב ורבא בדף י' ע"א חידשו דהיכא דבאו לחייב אדם נפשות ולהפסידו ממון נהרגין ואינם משלמין משום קלדר"מ ואילו היכא דבאו לחייב את ראובן נפשות ואת שמעון להפסיד ממון נהרגין ומשלמין דהוי ממון לזה ונפשות לזה [ענף א']

ב. ויש לדון היכא דבאו לחייב את ראובן רק נפשות ואת שמעון נפשות וגם להפסידו ממון אם בזה רק נהרגין או גם משלמין והפשטות דבזה רק נהרגין שהרי לגבי שמעון הוי נפשות וממון אבל נתבאר לעיל בענף א' צד לדון דבכהאי גוונא נהרגין ומשלמין משום דסיבת שמעון אינה מוסיפה בהם חיוב מיתה דבלאו איהו גם כן היו נהרגין ואם כן שפיר יש מקום לחייב ממון בסיבתו [ענף א']

ג. ובגמרא בסנהדרין דף י' ע"א במימרא דרבא בנערה המאורסה יש שני בבות ופירש רש"י דבבבא הראשונה באים לחייב מיתה רק לבועל ואין אשה ידועה ובבבא השניה באים לחייב מיתה לשנים לבועל ולאשה וכתוב שם בגמרא דהעדים נהרגין ומשלמין והנה המציאות הנזכרת בזה בדברי הגמרא לפירוש רש"י בבבא השניה הוא ממש המציאות של הנידון הנ"ל בסעיף קודם [ענף ב']

ד. וכאמור מפורש בזה בגמרא בבבא השניה דנהרגין ומשלמין ורש"י שם הקשה אמאי משלמין והרי הוי כדלעיל בדף ט' ע"ב דנפשות וממון לאותו אדם ותירץ רש"י דמיירי בדף י' ע"א בארוסה שהממון לאביה שהוא אינו נהרג אבל אילו היתה נשואה שהממון עברה נהרגין ואין משלמין עכ"ד ומפורש להדיא בדברי רש"י דבספק הנ"ל בסעיף ב' הדין הוא דנהרגין ואין משלמין [ענף ב']

ה. אבל בגמרא אין מפורש חידוש זה המפורש ברש"י ומצד עצם דברי הגמרא היה יתכן לומר דאדרבה זהו התירוץ לקושיית רש"י דיש ליישב בדף ט' ע"ב שבאו להרוג רק אותה אין משלמין אבל בדף י' ע"א שבאו להרוג את הבועל ואת

בנערה המאורסה באופן אחר מרש"י וליישב קושייתו מהסוגיא דלעיל בדף ט' ע"ב באופן אחר דבמימרא בדף י' ע"א לא באו כלל להרוג את האשה ורק להרוג את הבועל ואם כן ליכא כלל קושיא מעיקרא מהסוגיא בדף ט' ע"ב

ב. ולפי פירוש זה הסוגיא בדף י' ע"א לא שייכא כלל להנידון הנ"ל בענף א' דלפי פירוש זה לא מיירי כלל בסוגיא בדף י' ע"א מאופן שיש בו שני הרוגים אך עיין שם לקמן בסימן ג' מש"כ לדון אם יתכן לומר כפירוש זה ועל כל פנים ברש"י מבואר להדיא לא כפירוש זה אלא בדף י' ע"א מיירי שבאו להרוג את שניהם

ענף ה. פירוש הג"ר יוסף בהגהות שבסוף הגמרא לפרש הבבא הראשונה דרבא דאין משלמין שבאו להרוג שנים הבועל והאשה ושלפי פירושו מפורש בגמרא עצמה הדין לאופן הנ"ל בענף א' שאין משלמין

א. ועיין לקמן בסימן ג' ענף ד' שהובא שם באריכות מהגהות הג"ר יוסף שבסוף הגמרא [בדף נ' טור א' מדפי המהרש"א] שכתב לדון לפרש את המימרות דרבא באופן אחר מרש"י שם דבחלק ראשון של המימרא דרבא מיירי שרוצים להרוג את האיש ואת האשה והיא יתומה שהממון עברה ולכן נהרגין ואין משלמין ובחלק השני של המימרא באים להרוג את שניהם ואינה יתומה והממון לאביה ולכן נהרגין ומשלמין ועל דרך זה לענין שור פירש באופן אחר מרש"י על דרך זה וטעמו לפרש כן דאם לא כן בחלק הראשון דסוגיא דנערה ובחלק הראשון דסוגיא דשור פשיטא דנהרגין ואין משלמין עיי"ש

ב. והנה לפי פירושו מפורש להדיא בגמרא עצמה בחלק ראשון של המימרא דרבא שהיכא שנהרגין שניהם והממון עברה בזה נהרגין ואין משלמין ודלא כהצד הנ"ל בענף א' לדון בזה דנהרגין ומשלמין אבל כמבואר לקמן בסימן ד' פירושו הוא דלא כהפירוש המפורש ברש"י בביאור הסוגיא [אך לענין הנידון הנ"ל בענף א' מפורש ברש"י לדינא כדבריו דאין משלמין אבל לא שבסוגיא מפורש כן לדעת רש"י]

האשה אין צריך להגיע לסיבתה להריגה ומשלמין
 אבל ברש"י לא פירש כן [ענף ג']
 ו. עוד יש דרך אחרת אולי לדון בישוב קושיית
 רש"י הנ"ל מבדף ט' ע"ב לפרש בסוגיא בדף י'
 ע"א שכל הסוגיא מייירי שבאים להרוג רק את האיש
 ולא את האשה ואם כן אין זה שייך כלל להנידון
 הנ"ל בסעיף ב' בנפשות לשני אנשים וממון אחד
 מינייהו [ענף ד']
 ז. ובהגהות הג"ר יוסף שבסוף הגמרא כתב לדון
 לפרש את הסוגיא דרבא בדף י' ע"א דהכוונה
 בבבא הראשונה שבאים להרוג את האיש ואת
 האשה ומייירי ביתומה ולכן נהרגין ואין משלמין
 שהממון עבודה משא"כ בבבא שניה שיש אב
 והממון היה ראוי אליו עכ"ד עיי"ש ולפירושו
 מפורש להדיא בסוגיא לגבי הנידון המבואר לעיל
 בסעיף ב' בבאו להרוג שנים ולהפסיד ממון אחד
 מהם דהנהרגין ואין משלמין [ענף ה']¹⁰⁰

סימן ג. קושיית רש"י מאי שנא במימרא דרב יוסף דעדי הזנות לא משלמין ובמימרא דרבא בן משלמין ותירוצו לחלק בין ארוסה לנשואה וידון ליישב בעוד אופנים קושיא זו ומו"מ בזה ובענין מעמא דבשני המימרות דרבא בבבא קמאי אין ממון פירוש רש"י דלא העידו על מסוים להפסיד ופירוש הג"ר יוסף בהגהות שכסוף הנמרא דהוא משום קלבדר"מ

ענף א. קושיית רש"י ותירוצו לחלק בין ארוסה לנשואה

א. הקשה רש"י בדף י' ע"א מאי שנא בדינא דרב יוסף בבבא ראשונה שעדי הזנות נהרגין ואין משלמין ממון ואילו בסוגיא ראשונה דרבא בבבא שניה עדי הזנות נהרגין ומשלמין ממון והרי לכאורה הוא אותו העובדא ממש

ב. ותירץ רש"י דבדינא דרב יוסף מיירי שהיא כבר נשואה ולכן אם נחייבם לשלם כתובה התשלום לאשה עצמה ואם כן הוי ליה נפשות וממון אחד אבל בדברי רבא מיירי שהיא עדיין ארוסה והנידון דתשלום כתובה הוא לאביה כדין שכח נעורים של נערה המאורסה ולכן הוי ליה נפשות לזה וממון לזה

ענף ב. ידון ליישב קושיית רש"י בעוד אופן דאולי יש מקום לפרש במימרא דרבא דאף בבבא שניה אין באין להרוג את האשה ורק את הבעל ומו"מ בדבר

א. ולכאורה היה אפשר לתרץ עוד דהנה ברש"י על דברי רב יוסף בדף ט' ע"ב כתב וז"ל עדי הבעל נהרגין שבאו להורגה עכ"ל ובדף י' ע"א בדברי רבא בסוגיא ראשונה בנערה המאורסה בבבא ראשונה כתב רש"י וז"ל נהרגין משום פלוני ובבבא שניה כתב וז"ל בא על בתו של פלוני נהרגין משום שניהם שבאו להרוג אותו ואותה עכ"ל וכן כתב עוד לבבא זו בסוד"ה ומשלמין ממון וז"ל ונפשות לזה משום דבועל ונערה מיקטלי עכ"ל

ב. וביאור הדברים הוא דמפרש רש"י דבסוגיא דרב יוסף לא נזכר כלל שיש את הבעל לדון עליו ואפשר שלא יודעים מיהו והנידון דהריגה הוא רק

על האשה ואילו בסוגיא דרבא מיירי שבאים להרוג את הבעל אלא ששבבא שניה נוסף על זה שבאים להרוג גם את האשה ולכן שינה רש"י בפירושו הנ"ל בסעיף קודם ממקום למקום לפרש שיש כאן ג' אופנים הראשון רק הריגת האשה והשני רק הריגת האיש והאחרון הריגה של שניהם

ג. ויתכן אולי לפרש באופן אחר קצת ולומר דבמימרא דרבא גסה בבבא השניה מיירי שבאים להרוג רק את האיש דזה צורת המימרא שלו שבאין להעיד על פלוני שבא על נערה ומאורסה ואין באין להרוג את האשה וכי תימא כיוון שאומר מי האשה אמאי אינה נהרגת יש לומר כגון שהתרו באיש ולא התרו באשה או שהתרו בשניהם והאיש קיבל עליו התראה והאשה לא קבלה ההתראה או שהאיש התיר עצמו למיתה והאשה לא התירה עצמה למיתה [עיי' בגמרא בסנהדרין דף מ' ע"ב בזה] או שלא התרו כלל ואליבא דרבי יוסי בר יהודה והאיש חבר והאשה אינה חברה

ד. וקאמר רבא דנהרגין ומשלמין משום דהוי ממון לזה ונפשות לזה הכוונה ממון לאשה ונפשות לבעל אבל נפשות לאשה ליכא כיוון שאין באים כלל להורגה מחסרון התראה וכיו"ב ומתיישב בפשיטות קושיית רש"י

ה. וכי תימא היכא רמיזא בגמרא דאינה נהרגת יש לומר דכיוון דבבבא ראשונה כך פירושו שאינה נהרגת שהרי לא פירשו כלל מי האשה ואין מי להרוג וכמו שכתב רש"י מדקתני סתמא נערה המאורסה יש לומר דגם בבבא שניה הוא המשך לבבא ראשונה דמיירי עיקר הענין בהריגת האיש ואולי לכן קתני בתו של פלוני ולא קתני פלונית לרמז שאין הדיון עליה עצמה להורגה אך אין סמך

ענף ד. בשני הסוגיות דרבא בטעמא דבבי קמאי אין חיוב ממון פירוש רש"י דהוא משום דלא העידו במסוים ואין כלל הפסד ממון ופירוש הג"ר יוסף שבהגהות בסוף הגמרא לפרש דהעידו במסוים אך יש קלברדר"מ ובמה שיש לדון לפי דבריו

לענין הנידונים הנ"ל בענפים קודמים

א. בסוגיא ראשונה דרבא בנערה המאורסה בבבא ראשונה שלא אמרו בתו של פלוני בטעם הדבר שאין משלמין פירש"י וז"ל ואין משלמין ממון טובת הנאת כתובתה שרצו להפסידה שהרי לא הזכירו שם האשה ולמאן מפסדי עכ"ל

ב. וכן על דרך זה בסוגיא שניה דרבא ברבע השור בבבא ראשונה שלא אמרו שורו של פלוני בטעם הדבר שאין משלמין ממון כתב רש"י וז"ל ואין משלמין דמי השור דלא ידעינן מנו עכ"ל

ג. ובהגהות הג"ר יוסף ב"ר רפאל ז"ל [בדפי המהרש"א דף ג' טור א'] העיר על דברי רש"י דלפי זה מאי דקתני בהני תרי דיני נהרגין ואין משלמין ממון אין זה מהלכה של קים ליה בדרכה מיניה אלא מפני שאין כאן כלל אדם הניזוק בממון על ידי עדותם והקשה דאם כן פשיטא עכ"ד

ד. וליישב לרש"י צריך לומר דאגב דקתני בבבא שניה דהני סוגיות נהרגין ומשלמין ממון [שהוא חידוש גדול דבממון לזה ונפשות לזה לא אמרינן קלברדר"מ] קתני רישא נהרגין ואין משלמין ממון אף שהוא פשוט

ה. ובהגהות הג"ר יוסף הנ"ל כתב לפרש הסוגיא דאין הכוונה בנערה המאורסה בבבא הראשונה שלא אמרו מי הנערה אלא הכוונה שאין לה אב וממילא היא ראויה לקבל הכתובה והוי ליה ממון ונפשות לחד וכן ברבע השור בבבא ראשונה אין הכוונה שלא יודעים מי השור אלא הכוונה שהשור הוא של הרובע דהוי ליה נפשות וממון לחד

ו. ולפירושו לא יתכן מה שנתבאר לעיל בענף ב' לדון לפרש דהמימרא דרבא בנערה המאורסה אף בבבא שניה מיירי שאין באים להורגה ורק להרוג הבועל שהרי לדבריו אף בבבא הראשונה

זה ברור כל כך מפני שהרי גם לענין ליתן לה ממון צריך לדעת מי היא אך מכל מקום יתכן שיש מקום לדיוק זה משום דודאי עניני נפשות הם דבר הרבה יותר חמור מממון ולכן דייקו בלשון הגמרא לכתוב פלוני ובת פלוני ולא פלוני ופלונית לרמז שהדיון החמור שהוא העיקר הוא שייך לבועל ולא לאשה

ו. ולרש"י אולי יש לפרש דיוק זה דקתני בתו של פלוני ולא קתני פלונית לרמז שהממון לאביה ובעיקר הדבר אשכחן כן גם בגמרא בריש מועד קטן בבת קול דבת פלוני לפלוני ושם יש מפרשים מפני שרוב פעמים האשה צעירה מהאיש ואם כן יצירתה היא מאוחרת בזמן לשלון

ענף ג. ידון ליישב קושיית רש"י בעוד אופן דשמא יש לדון דהיכא שבאים להרוג שנים ולהפסיד ממון לחד מהם גם כן יש מקום לחייב ממון ונפשות

א. עוד עיין מש"כ לעיל בסימן ב' לדון ליישב קושיית רש"י בסתירת הסוגיות באופן אחר לחדש דלמאי דבממון לזה ונפשות לזה נהרגין ומשלמין הוא הדין היכא דבאו לחייב שני אנשים הריגה וחד מינייהו גם לחייב ממון דנהרגין ומשלמין כיוון שמסיבת בעל התשלומין אין צורך להורגם שבלאו איהו גם היו נהרגין עיי"ש ולפי זה אתי שפיר דבדף ט' ע"ב נראה ברש"י שבאו להרוג את האשה ולא את הבועל וכגון שאין ידוע מי הוא ולכן אי אפשר לחייב ממון עבורה כיוון שכבר חייבו נפשות עבורה ואילו בדף י' ע"א מפורש ברש"י שבאו להרוג גם את האשה וגם את הבועל ולכן שפיר יש לחייבם ממון עבורה

ב. אך נתבאר שם בסימן ב' דמדברי רש"י בסוגיין מבואר להדיא דלא כחידוש דין זה אלא דבבאו לחייב שני אנשים נפשות וחד מינייהו גם ממון אי אפשר לחייבם ממון ונפשות אלא נהרגין ואין משלמין עיי"ש באריכות ולכן הוצרך רש"י לתירוצו אחר לישוב סתירת הסוגיות וכנ"ל בדף ט' ע"ב מיירי בנשואה דהפסד הממון הוא לה ובדף י' ע"א מיירי בנערה מאורסה דהפסד הממון לאביה

ז. וכן לא יתכן לפי פירושו דה"ר יוסף הנ"ל
 התירוץ הנ"ל בענף ג' כיוון שלדבריו מפורש
 להדיא בבבא ראשונה דרבא דהיכא דבאים להרוג
 גם את הבועל וגם את האשה והפסד הממון הוא
 אצלה אמרינן בזה דנהרגין ואין משלמין ולפירושו
 מפורש להדיא בסוגיא דבר זה דלא כהצד לחדש
 דבשני הרוגין ולחד מנייהו נוגע הדבר גם לממון
 נהרגין ומשלמין אלא נהרגין ואין משלמין

מיירי בבאים להורגה שהרי זה הפוטרם מממון
 ובפשוטו אם בבבא הראשונה כוונת הגמרא שבאים
 להורגה לא יתכן לפרש דבבבא השניה מיירי בלא
 באים להורגה דהיכא רמיזא ורק אם בבבא ראשונה
 הכוונה שאין אומרים כלל מי היא וממילא אין כאן
 אשה להרוג יתכן דגם בבבא שניה יש מקום אולי
 לפרש דממשיך להתפרש על דרך זה דכל ענין
 ההריגה הוא בבעל

הדפסה בראלוצית מסך - להדפסה איכותית הודפס ישירות מן התכנה

דברי יעקב - סנהדרין, שבועות עדס, יעקב בן יהודה עמוד מס: 78 הודפס ע"י אוצר החכמה

סימן ד. בדברי הר"י בתוספות בכתובות ל"ב דעדים זוממין שזממו שהוציא שם רע לוקין ומשלמין בענין אם דבריו קאי לדינא או רק לרבי מאיר ואם שיטה ראשונה שבתוספות סבירא ליה כוותיה ואת"ל דקאי אף לחכמים בביאור טעמו ואת"ל דבכה"ג אין לוקין ומשלמין אם רק לוקין או רק משלמין ובביאור הסוגיא בסנהדרין בדף ט' ע"ב.

ד. ואת איזה מהשנים מקבל למדו בגמרא בכתובות בדף ל"ב ע"ב מקרא דלוקה ואינו משלם

ה. אמנם אמרו שם בכתובות דף ל"ב ע"ב דאיכא דוכתי דבהם ילפינן מקראי דהדין הפוך דמשלם ואינו לוקה ומבואר שם זה לשני ענינים חדא שהביאו שם את המשנה במכות דף ד' ע"א דתנן מעידין אנו באיש פלוני שחייב לחברו מאתים זוז ונמצאו זוממין לוקין ומשלמין שלא השם המביאן לידי מלקות מביאן לידי תשלומין דברי רבי מאיר [ויעיי"ש בתוספות במכות בדף ד' ע"ב דרבי מאיר פליג על כל הכלל דאין לוקה ומשלם] וחכמים אומרים כל המשלם אינו לוקה והקשו דנימא כל הלוקה אינו משלם כהכלל דעלמא ותירצו אמר רבי אילעא בפירוש רבתה תורה עדים זוממין לשלומין כדכתיב ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ובגמרא שם בדף ל"ג ע"א רבי אלעזר אמר טעמא אחרינא ליישב הא דבעדים זוממין משלמים ואין לוקין ולא איפכא דהוא משום דעדים זוממין לאו בני התראה נינהו ופירש רש"י דכיוון שכך ראוי שישלמו ולא ילקו כיוון שאינם מותרים ואף דבמעידים שהוא בן גרושה או בן חלוצה דאי אפשר למיעבד כאשר זמם לוקים הוא מפני שגזירת הכתוב הוא אבל כל היכא דאין הכרח עדיף לומר דמשלמים ואין לוקין

ו. וכן לענין חובל בחברו שהזיקו ממון וגם עבר בלאו דלא יוסיף אמרו שם בגמרא דיש להקשות אמאי משלם ואינו לוקה נימא איפכא דלוקה ואינו משלם כהכלל הכללי ותירצו בפירוש ריבתה תורה חובל בחברו לתשלומין ורק היכא דהכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה שאין תשלומין לוקה

ז. והנה כאמור במוציא שם רע הדין שגם לוקה וגם משלם כמבואר בקראי והוא דלא כהכלל דכדי

ענף א. דינא דמוציא שם רע דמבואר בקראי דלוקה ומשלם והכלל בעלמא דאין לוקין ומשלמין אלא לוקין ואין משלמין ושיש דוכתי שהוא איפכא דמשלמין ואין לוקין

א. במוציא שם רע כתיב בפרשת כי תצא פרק כ"ב בפסוק י"ח כתיב ולקחו זקני העיר היא את האיש ויסרו אותו ובפסוק י"ט כתיב וענשו אותו מאה כסף ונתנו לאבי הנערה

ב. ובגמרא בכתובות בדף מ"ו ע"א תנו רבנן וענשו אותו זה ממון ויסרו זה מלקות בשלמא וענשו זה ממון דכתיב וענשו אותו מאה כסף ונתנו לאבי הנערה אלא ויסרו זה מלקות מנלן אמר רבי אבהו למדנו יסרו מיסרו ויסרו מבן ובן מבן והיה אם בן הכות הרשע אזהרה למוציא שם רע מנלן [דאין עונשין אלא אם כן מזהירין] רבי אלעזר אמר מלא תלך רכיל רבי נתן אומר מונשמרת מכל דבר רע ע"כ והנה מבואר מכל זה דהמוציא שם רע לוקה ומשלם

ג. והנה בעלמא קיימא לן דהמתחייב מלקות ותשלומין אין מקבל שניהם ביחד וילפינן לה בגמרא בכתובות מדכתיב בדין מלקות בפרשת כי תצא כדי רשעתו ולמדו מזה בגמרא שם משום רשעה אחת אתה מחייבו ואין אתה מחייבו משום שני רשעויות ועיין במשנה במכות בדף ד' ע"א ובגמרא שם בע"ב ובתוספות שם שמבואר דבדין זה איכא פלוגתא דתנאי דרבי מאיר סבירא ליה דאין הלכה זו וכן לוקה ומשלם כשנצטרפו עליו שני חיובים ואת הפסוק דכדי רשעתו מעמיד רק למיתה ומלקות אבל חכמים פליגי עליה והלכתא כוותיהו דאין לוקה ומשלם

ה. אמנם בתחילת דבריהם כתבו התוספות בתורת שמא לדון לדעת רש"י לא כך אלא דאמרינן בזה הכלל הכללי דאין לוקין ומשלמין ויש לעיין אם אחרי דברי הר"י הדרי בהו התוספות מזה או דאף שהר"י לא סבירא ליה כן מכל מקום בדעת רש"י אכתי יתכן לומר כן וצ"ב

ענף ג. דברי הרעק"א בכתובות ל"ב ע"ב שכתב מכח ראיה מגמרא בסנהדרין דף ט' ע"ב לחדש דכל דברי הר"י שזוממי הוצאת שם רע לוקין ומשלמין קאי רק לרבי מאיר ולא לחכמים דהלכתא כוותייהו ודחיית האחרונים לראיה מהגמרא בסנהדרין בזה

א. ובחידושי רעק"א לכתובות בדף ל"ב ע"ב הביא את דברי הר"י בתוספות הנ"ל והביא מהסוגיא בסנהדרין בדף ט' ע"ב דאיתא שם אמר רב יוסף הביא הבעל עדים שזינתה והביא האב עדים והזימום לעדי הבעל עדי הבעל נהרגין ואין משלמין ממון חזר והביא הבעל עדים והזימום לעדי האב עדי האב נהרגין ומשלמין ממון מזה ונפשות לזה ונפשות לזה ע"כ

ב. והקשה הרעק"א לדברי הר"י אמאי קאמר דעדי האב שהוזמו נהרגין ומשלמין ולא אמר יותר מזה דנהרגין ולוקין ומשלמין וכוונתו דפשיטא ליה דכי היכי דאין המיתה דידהו פוטרת ממון משום דהוא לאדם אחר הכי נמי אין המיתה דידהו פוטרת ממלכות ואם כן ליחייבו הזוממין משום העדים מיתה ומשום הבעל ממון ומלכות

ג. ומכח קושיא זו כתב הרעק"א לפרש דברי הר"י שלא כפשוטו ובדרך מחודשת וז"ל ולזה נראה דכוונת התוספות רק דלרבי מאיר כיוון דיליף דלוקין ומשלמין ממוציא שם רע אף אם מחד קרא היה ראוי דלוקין ומשלמין כמו מוציא שם רע דהא רבי מאיר יליף משם לדעלמא אבל לדין באמת סבירא להו להתוספות דגם בכהאי גוונא אין לוקין ומשלמין עכ"ל

ד. ולדברי הרעק"א למאי דקיימא לן בפלוגתא רבי מאיר וחכמים במכות דף ד' ע"א כדעת חכמים

רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו ואין אתה מחייבו משום שני רשעויות והוא חידוש התורה להוציא את הדין של מוציא שם רע מהכלל הכללי בזה ולהיות דינו שלוקה ומשלם וכן מבואר דבר זה בגמרא במכות דבמוציא שם רע שאני משאר דוכתי וכן לוקה ומשלם ועיי"ש בגמרא ובתוספות דרבי מאיר יליף ממוציא שם רע לכל דוכתי וחכמים פליגי עליה דאין ללמוד משם והוא הלכה מיוחדת רק במוציא שם רע

ענף ב. בדין עדים זוממין שזממו על אדם בשקר שהוציא שם רע לחייבו ממון ומלקות ונמצאו זוממין אם חייבים תרתי מלקות וממון כמו מה שבאו לחייבו או שחייבים רק חדא בדברי התוספות בכתובות בדף ל"ב ע"ב בזה

א. ויש לברר הדין בשני עדים זוממים שזממו בשקר על אדם שהוציא שם רע על אשתו והוזמו ולא היו דברים מעולם שהאמת היא שלא בא לבית דין כלל לדבר כנגד אשתו איך יהיה דינם וגם משכחת לה בכא נגדה והיו דבריו אמת והם הזימו את עדיו ואחר כך נודע שהם משקרים אך בזה נוסף כאן ענין של חיוב הריגה לכת השניה מפני שרצו להרוג כת הראשונה ולכן הכא לא איירינן בזה כדי להיות הנידון רק במלקות וממון ולכן מיירי שהוא לא בא לבית דין כלל כנגד אשתו

ג. ויש בנידון זה דברים מפורשים בתוספות בכתובות בדף ל"ב ע"ב בד"ה שלא שכתבו שם התוספות וז"ל מיהו שמא יש לפרש לפירוש הקונטרס וכו' אם היו באים שניהם מועשיתם לו כאשר זמם כגון שהעידו על אחד שהוציא שם רע על אשתו דבאין לחייבו ממון ומלקות אין לוקין ומשלמין ואין נראה לר"י דלא מסתבר שלא יהו חייבין ממון ומלקות בכהאי גוונא כיוון שרצו לחייבו שניהם עכ"ל

ד. ומפורש להדיא הדין בזה בדברי הר"י שבכהאי גוונא העדים גם לוקין וגם משלמין כיון שרצו לחייב אותו בשניהם ועיין מש"כ לקמן בביאור טעמו דהר"י